

Naturen netop nu i september.

- af Arne Friis Hansen.

Edderkopper og flyvende sommer

I august og september kan man se i tusindvis af små, florlette edderkoppespind i græsset, på lyngen i buske og træer. Overalt på Kalk Kaminoen ses de bittesmå, lidt skæve trampoliner, som flittige edderkopper har spundet for at skaffe føden. Fænomenet hedder flyvende sommer og kan især opleves i august og september, fordi morgenduggen ligger længere og dermed afslører de mange spind. Op ad dagen, når solen får magt, så bliver spindene mere utydelige. I gunstige efterår strækker fænomenet sig talrigt helt hen i november. Edderkopperne har fået unger i løbet af sommeren, og antallet boomer i september. Der skal høstes insekter i net inden vinterdvalen.

Edderkoppespind synes umiddelbart skrøbeligt, men egentligt er det, tykkelsen taget i betragtning, umådeligt stærkt. Forskere undersøger, hvordan viden om edderkoppespind kan anvendes i byggeindustrien og medicinalbranchen pga. spindets styrke og gode egenskaber. Alene i Danmark er der ca. 500 arter af edderkopper, nogle af dem meget sjældne ganske vist. Husedderkopper synes nogle er klamme, men de har en god funktion og tager uønskede insekter; f.eks. husfluen. Edderkopper har det svært i nye, moderne huse uden sprækker i loftet og bag dørkarmen. De trives allerbedst i gamle huse med mange og gode gemmesteder. Edderkopper er ikke insekter men tilhører spindlerne sammen med bl.a. midler og skorpioner.

"Blomsterne blomstrer op, der går en edderkop. Fuglene flyver i flok, når de er mange nok"

Fuglene er mange nok i september, og så flokkes de. På vores lille husmandssted er antallet af svalereder i år suppleret med yderligere 2, så nu er vi oppe på 15 i alt i lade, garage og klinet ind på toppen af husgavlen under udhænget. De flyvefærdige svalerunger flyver på nogle dage i så store flokke, som vi aldrig har set før. Næsten som stæreflokke. Nogle af dem er nu på vej sydover mod Afrika, som er deres vinterdestination. Andre bliver først klækket her i august/september og må håbe på en mild sensommer og slå sig sammen med trækket fra Norge.

Hvorfor i al verden tager de dog den anstrengende, lange rejse år efter år mellem Afrika og Skandinavien? Hvorfor flyver de f.eks. ikke bare til Sydeuropa? Egentligt er deres hjemlande i Afrika, men fordi der om sommeren er et godt spisekammer af insekter i Danmark (sådan var det i hvert fald

tidligere), så udnytter svalen de gunstige fourageringsbetingelser til at yngle og føre arten videre og tager med fornuftens vinger rejsen til nordpå.

Gæs i v-form

Først hører vi dem, men kan ikke se dem. Så bliver deres skræppen mere intens, og pludselig får vi øje på dem, sikkert højt oppe og langt væk. Trækkene gæs i flok og altid i kileform; aldrig på linje. Forklaringen er, at kileformationsflyvning er energibesparende.

Når en gås under trækket slår vingen nedad for at opnå op- og fremdrift, vil luften under vingen blive presset nedad. Den nedad pressede luft vil dog søge tilbage hen over vingen og vingespidsen, og derved skabe en turbulens, der omsætter sig i en bølgebevægelse bag ved vingespidsen, med henholdsvis opadgående og nedadgående luftbevægelser. Lægger den bagved flyvende gås sig i den rette vinkel og afstand fra den foran flyvende gås, kan den, når den flyver i takt med den foran flyvende, udnytte den opadgående luftstrøm i bølgen, og derved spare muskelkraft og energi (K: Fuglehåndbogen). Det er faktisk næsten samme mekanisme cykelryttere benytter sig af, og som vi hører Rolf og Chris Anker forklarer på TV under de store cykelløb.

Grågåsen er den almindeligste gås i Danmark.

Den yngler i kolonier ved søer og moser, og parrene holder sammen hele livet. Føden søges især på græsmarker, og når kornet og majsens er høstet finder de hurtigt markerne og kan i større flokke fouragere på stubmarker (*Fuglen og den fattige skal også være mæt*). Hvis man slår op i en lidt ældre

fuglebog, så kan man læse, at grågåsen overvintrer i Andalusien ved floden Guadalquivir. Det er der stadig nogle grågæs, der gør, mens andre pga. klimaforandringer blot flyver til Holland eller bliver her i Danmark.

Gæs flytter på sig om efteråret. De nordatlantiske gæs i Nordsibirien, Svalbard, Island osv. trækker til bl.a. Danmark om efteråret og bliver her vinteren over, mens de gæs, der yngler i Danmark trækker sydpå til Holland, Frankrig og Spanien. Bramgåsen og canadagåsen er nogle af de fugle, som er vintergæster her og kan ses i fjorde, og flyver ind til stub- og græsmarker i dagtimerne.

Flagermus forbereder sig på vinteren

Kalk Kaminoens 30 km rutestrækning er markeret med pæle, hvorpå der er skilte med en flagermus; Kalk Kaminoens logo. Vandrerne går i flagermusenes land. Ikke alene overvintrer der i tusindvis af flagermus i de to kalkgruber. Der er også mange andre flagermusarter end de fem overvintrende arter i kalkgruberne. I Daugbjerg Krat og Dybdal Skov er der registreret mindst to ynglende kolonier af dværgflagermus. Dens latinske navn; *Pipistrellus pygmaeus* indikerer, at der virkelig er tale om en meget lille flagermus, mellem 5-8 g og kun 20 cm vingefang.

Daugbjerg Krat og Dybdal Skov er en virkelig god skove for flagermus. Store gamle træer, hvor nogle får lov at dø en naturlig død og står som hule ruintræer, hvor dværgflagermusene gerne bor sommer som vinter. Blandet løvskov med islæt at nåleplantage med gamle spættereder og gamle bygninger med sprækker under taget ind på loftet. Det er lige sådanne forhold dværgflagermusen kan bruge, hvor den jager i skovbrynet og langs med levende hegn i 5-10 m højde i rasende fart.

De mange flagermus, som overvintrer i kalkgruberne, begynder så småt at vende næsen hjemad fra deres sommerkolonier. Men de har travlt i sensommeren. Når vejret er gunstigt flyver de ud i natten og æder insekter. Fede natsværmere, møl og andre natflyvende insekter indtages i så store mængder, at flagermusene tager på i vægt og opbygger fedtdepoter på kroppen, som de så tærer på i løbet vinterdvalen. Sensommeren kaldes i flagermusterminologi for "sværmesæsonen". De sværmer ud til vandløb, søer, skovbryn, haver osv. for at lave sig en ordentlig madpakke til vinteren, når tusmørket falder på. I mørket har de reduceret deres flyvende fjender til de nataktive ugler. Hvis de flyver ud for tidligt, så kan spurvehøgen godt finde på at hapse en flagermus. Først hen i slutningen af oktober, begyndelsen af november begynder deres dvale, og de må klare sig med madpakken 5-6 måneder. Derfor er store dele af Jordbro- og Mønsted ådal udpeget som Natura 2000 område, netop for at flagermusene i sværmesæsonen har så gunstige forhold som muligt. Ja, ikke bare som muligt. Det er faktisk sådan, at i Natura 2000 områder må arterne, som området er udpeget for, ikke lide tilbagegang. På aftenvandring i tusmørket er der i september gode chancer for at se sværmende flagermus på Kalk Kaminoen – og i haven, parken, ved søen og åen og mange andre steder.